

Sygn. akt I ACa 505/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 sierpnia 2021 r.

Sąd Apelacyjny w L. I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący Sędzia	SA Mariusz Tchórzewski (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 16 sierpnia 2021 r. w L. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa B. K.

przeciwko M. L. (1)

o zachowek

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w L.

z dnia 25 lutego 2020 r. sygn. akt (...)

I. oddala apelację;

II. oddala wniosek powódki o zasądzenie kosztów w postępowaniu apelacyjnym.

I ACa 505/20 UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25.02.2020 r. w sprawie (...) Sąd Okręgowy w L. w punktach:

I. zasądził od M. L. (1) na rzecz B. K. tytułem zachowku 47 920,02 zł z odsetkami ustawowymi od 3.06.2019 r.;

II. oddalił powództwo w pozostałej części;

III. i IV orzekł o należnych kosztach sądowych.

Pisemne uzasadnienie orzeczenia zawarto na k. 489-510 akt sprawy. Do rozstrzygnięcia przywiodły Sąd Okręgowy następujące, zasadnicze ustalenia i wnioski.

B. K. i M. L. (1) są rodzeństwem. Ich ojciec M. L. (2) zmarł 17.08.2015 r. Przed śmiercią sporządził testament, w którym do całości spadku powołał M. L. (1). Oprócz powódki i pozwanego, spadkodawca miał jeszcze dwoje dzieci - T. L. i K. R.. W chwili śmierci M. L. (2) był wdowcem.

Aktem notarialnym z 30.09.1996 r. M. i H. L. (1) darowali swoim dzieciom: T. L. działkę nr (...) o wartości 30 100 zł, M. L. (1) działkę nr (...) o wartości 14 600 zł, M. L. (1) i B. K. działkę nr (...) o wartości 11 900 na współwłasność po 1/2 części (wartość udziału 5950 zł), zaś H. R. działkę nr (...) o wartości 53 800 zł postanawiając, że działka ta wejdzie w skład majątku wspólnego obdarowanej oraz jej męża Z. R.. Powódka otrzymała od ojca tytułem darowizny środki pieniężne w wysokości 40 000 zł (okoliczności bezsporne).

22.07.2014 r. Wójt Gminy P. wydał decyzję, w której zatwierdził podział nieruchomości M. L. (2) – działki nr (...) na działki: nr (...) o pow. 0,0431 ha – droga krajowa, nr (...) o pow. 0,0861 – droga gminna, nr (...) o pow. 0,1883 ha, nr (...) o pow. 0,01882 ha, nr (...) o pow. 0,0537 ha – droga gminna, nr (...) o pow. 0,5208 ha, nr (...) o pow. 0,5208 ha i nr (...) o pow. 0,0134 ha – droga gminna. Jednocześnie Wójt Gminy P. stwierdził, że powstałe w wyniku podziału działki: nr (...) o pow. 0,0431 ha, (...) o pow. 0,0861 ha, (...) o pow. 0,0537 ha i nr (...) o pow. 0, (...) zostały wydzielone pod drogę publiczną krajową (nr (...)) oraz pod drogi publiczne gminne (nr (...), (...) i (...)) i z mocy prawa przechodzą odpowiednio na własność Skarbu Państwa oraz własność Gminy P.. Na mocy porozumień zawartych 23.06.2016 r. i 6.02.2017 r. pomiędzy M. L. (1), a Wójtem Gminy P., za wywłaszczenie działek nr (...) pozwany otrzymał odszkodowanie w łącznej wysokości 68 000 zł, w tym 30.000 zł za działki nr (...) oraz 38.000 zł za działkę nr (...).

19.11.2014 r. M. L. (2) kupił samochód osobowy o (...) z 2003 r. za 3500 zł.

W związku z chorobą nowotworową M. L. (2), powódka wypłaciła z jego rachunku bankowego ok. 14 000 zł. Suma ta została w całości przeznaczona na wyłączne potrzeby chorego, w tym opłaty eksploatacyjne związane z utrzymaniem domu, jak też wynikające z pobytu w Zakładzie (...) w L.. Powódka 20 sierpnia 2015 r. zlikwidowała konto bankowe ojca, wypłacając ostatnie 20,59 zł.

Sąd Okręgowy po przeprowadzeniu postępowania dowodowego ustalił, że masa spadkowa po M. L. (2) obejmuje składniki majątku zmarłego o łącznej wartości 727 160,17 zł, na którą składają się:

- własność nieruchomości gruntowych położonych w T., gminie P., oznaczonych w ewidencji gruntów jako działki:
 - nr 78 o powierzchni 0,79 ha i wartość 19 000 zł,
 - udział 41/54 ($14/27 + 13/27 \times 1/2$) w części własności nieruchomości działki nr (...) o powierzchni 0,27 ha, zabudowanej domem murowanym, oborą murowaną, stodołą drewnianą, garażem drewnianym, o wartości udziału 143 500 zł ($41/54 \times 189 000$ zł)
 - nr (...) o powierzchni 0,28 ha i wartości 900 zł,
 - nr (...) o powierzchni 0,1883 ha i wartości 73 100 zł
 - nr (...) o powierzchni 0,1882 ha i wartości 94 100 zł,
 - nr (...) o powierzchni 0,5208 ha i wartości 152 500 zł,
 - nr (...) o powierzchni 0,1236 ha i wartości 94 100 zł,
 - nr (...) o powierzchni 0,1236 ha i wartości 61 800 zł,
 - udział 1/6 w części własności nieruchomości gruntowej położonej w W., gminie P. oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka nr (...) o powierzchni 0,80 ha, o wartości udziału 1916,17 zł ($1/6 \times 11 500$ zł),
 - udział 1/4 w części własności nieruchomości gruntowej położonej w W., gminie P. oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka nr (...) o powierzchni 0,70 ha o wartości udziału 3400 zł ($1/4 \times 13 600$ zł),
- wierzytelności o wypłatę odszkodowań z tytułu wywłaszczenia nieruchomości gruntowych położonych w T., gminie P. na podstawie decyzji Wójta Gminy P. z 22 lipca 2014 r. oznaczonych w ewidencji gruntów jako działki:
 - nr (...) o powierzchni 0,0861 ha i wartości 38 000 zł,
 - nr (...) o powierzchni 0,0537 ha i wartości 15 000 zł,
 - (...) o powierzchni 0,0134 ha i wartości 15 000 zł,

- udział 1/2 w części własności ciągnika rolniczego marki W. (...) z 1986 r. o wartości udziału 2650 zł,
- samochód osobowy o. o wartości 3 500 zł,
- kosiarka spalinowa o wartości 1 000 zł,
- udział 1/2 w części własności piły spalinowej marki S. model (...) o wartości udziału 175 zł,
- udział 1/2 w części własności migomatu marki E. (...)/1 z 1990 r. o wartości udziału 270 zł,
- udział 1/2 w części własności siewnika zbożowego z lat 80 o wartości udziału 200 zł,
- udział 1/2 w części własności dwóch wozów gumowych o wartości udziału 300 zł,
- udział 1/2 w części własności opryskiwacza marki P. (...) z 2000 r. o wartości udziału 400 zł,
- 2,5 tony pszenicy o wartości 1500 zł,
- udział 1/2 w części własności desek dębowych w ilości 2,5 m² o wartości udziału 1125 zł,
- tona węgla o wartości 400 zł,
- udział 1/2 w części własności bron trójpolowych ciągnikowych z lat 70 o wartości udziału 150 zł,
- udział 1/2 w części własności pługa dwuskibowego z 1990 r. o wartości udziału 200 zł,
- udział 1/2 w części własności kultywatora o wartości udziału 500 zł,
- ogrodzenie z garażem metalowym o wartości 2474 zł.

Pismem doręczonym pozwanemu 2.02.2016 r. B. K. wezwała M. L. (1) do zapłaty na jej rzecz 85 725 zł tytułem zachowku należnego po zmarłym ojcu.

3.06.2019 r. M. L. (1) odebrał korespondencję z Sądu Okręgowego w L. zawierającą opinię biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego.

Opisany stan faktyczny sąd ustalił w oparciu o przywołane w uzasadnieniu dowody oraz oznaczony fakt przyznany i okoliczność znaną sądowi z urzędu. Dowody obejmowały dokumenty prywatne i urzędowe (zgromadzone w aktach sprawy niniejszej, jak też aktach Sądu Rejonowego (...) w L. z siedzibą w Ś.o sygn. (...) i I (...)) zeznania stron, a także opinie biegłych sądowych. Żadna ze stron procesu nie podważała autentyczności i zgodności z oryginałem dokumentów prywatnych i urzędowych (w kopiach, odpisach).

Sąd podzielił wnioski płynące z niekwestionowanej przez strony opinii biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego T. R., który sporządził wycenę przedmiotowych ruchomości i nieruchomości dla potrzeb postępowania sądowego toczącego się przed Sądem Rejonowym (...) w L. z siedzibą w Ś. w sprawie o sygn. akt (...), jak też biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego A. S. opiniującego w niniejszej sprawie, który określił aktualną wartość rynkową spornych (co do wartości) nieruchomości stanowiących działki o nr (...). W ramach kontroli tych opinii Sąd I instancji nie dopatrzył się nieprawidłowości pozwalających na odebranie złożonym opiniom przymiotu pełnowartościowego źródła dowodowego. Biegli szczegółowo wskazali wszelkie przesłanki przyjętego rozumowania, przedstawili jego tok. Wnioski płynące z opinii przedstawione są klarownie i logicznie oraz wynikają z przyjętych podstaw. Sąd nie dopatrzył się błędów logicznych, niezgodności z życiowym doświadczeniem, wiedzą powszechną, bądź też niespójności z pozostałym materiałem dowodowym.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy zważył, że powództwo zasługiwało na częściowe tylko uwzględnienie.

Specyfika roszczenia o zachówek z art. 991 § 1 i 2 k.c. polega na tym, że przyznanie prawa do zachowku służy urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec osób najbliższych. Etyczny charakter instytucji zachowku w pewnej mierze wypływa zatem z regulacji przyjętych prawnie, a znajdujących podstawy w kulturowej i cywilizacyjnej tradycji opartej na zasadach współzycia społecznego, nakazujących ochronę osób najbliższych spadkodawcy - na wypadek jego śmierci - poprzez zapewnienie im możliwości uzyskania zabezpieczenia majątkowego stanowiącego ułamek należnego udziału w spadku, którego zostali pozbawieni (wyrok SA w Szczecinie z dnia 14.05.2015 r., I ACa 54/15).

Zgodnie z powyższym Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie B. K. jest uzasadnione co do istoty, ponieważ jako jedna z czworga dzieci spadkodawcy, byłaby powołana do spadku z mocy ustawy (art. 931 k.c.), a jej udział w spadku po ojcu wynosiłby 1/4 części. Tymczasem, jak wynika z zebranego w sprawie materiału dowodowego, jedynym powołanym do całości spadku po zmarłym M. L. (2) został jego syn M. L. (1), powódkę zaś pominięto.

Biorąc pod uwagę treść art. 991 § 1 k.c. tytułem zachowku powódce przysługuje 1/8 ($1/2 \times 1/4$) substratu zachowku, czyli czystej wartości spadku powiększonej o darowizny doliczane do spadku.

Jak zaznaczył Sąd Okręgowy, przy obliczaniu wysokości zachowku należy ustalić czystą wartość spadku. Reguły jej obliczenia wynikają z art. 922 k.c. oraz art. 993 i n. k.c. Wartość czysta spadku to różnica między wysokością aktywów wchodzących w skład spadku (czynnego spadku), a wysokością długów spadkowych (pasywów). Punktem odniesienia przy ustalaniu stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku może być jedynie chwila otwarcia spadku (art. 922 § 1, art. 924 i 925 k.c., por. A. Kidyba, „Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki”, Tom IV, komentarz do art. 991 k.c., Warszawa 2008).

Przy obliczaniu wysokości roszczenia pieniężnego osoby uprawnionej do zachowku podstawowe znaczenia ma stan spadku w chwili otwarcia spadku oraz cena tych elementów z dnia orzekania o roszczeniu uprawnionego. Zasadę wyliczania wysokości zachowku na podstawie cen obowiązujących w dacie orzekania w tym przedmiocie można uznać za powszechnie przyjętą (uchwała [7] SN z dnia 26.03.1985 r., III CZP 75/84, wyrok SN z dnia 6.03.2014 roku, V CSK 209/13).

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, w szczególności po przeanalizowaniu opinii biegłych sądowych rzeczoznawców majątkowych sąd ustalił, że łączna wartość stanu czynnego spadku wynosiła 727 160,17 zł, zaś powódce stosownie do art. 991 § 1 k.c. przysługuje 1/8 tej kwoty, czyli 90 895,02 zł.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 994 § 1 k.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Przywiodło to Sąd I instancji do konkluzji, że choć faktycznie M. i H. L. (2) obdarowali swoje dzieci nieruchomościami, nastąpiło to jednak 30.09.1996 r., a zatem prawie 19 lat przed otwarciem spadku (śmiercią M. L. (2)). W związku z tym, że darowizny na rzecz rodzeństwa powódki zostały dokonane niewątpliwie przed więcej niż dziesięciu laty licząc wstecz od otwarcia spadku, nie było podstaw – w ocenie Sądu Okręgowego – do uwzględnienia wartości tych darowizn przy obliczaniu zachowku.

Odmienne natomiast w ocenie Sądu Okręgowego kształtowała się sytuacja darowizn uczynionych na rzecz samej powódki. Stanowi o tym art. 996 zd. 1 k.c., zgodnie z którym darowiznę dokonaną przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku zalicza się na należny mu zachówek.

W powyższym przypadku, na poczet należnego powódce zachowku podlegają zaliczeniu darowizny uczynione przez spadkodawcę na jej rzecz bez względu na chwilę ich dokonania.

W sprawie ustalono, że M. L. (2) obdarował powódkę kwotą 40 000 zł, jak również wspólnie z małżonką H. L. (2) przekazał jej działkę nr (...) o wartości 11 900 zł na współwłasność z pozwanym M. L. (1) w udziałach po 1/2 części. Biorąc pod uwagę, iż darowizna została dokonana z majątku wspólnego M. i H. L. (2) należało przyjąć wartość darowizny uczynionej wyłącznie na rzecz powódki na kwotę 2975 zł (1/2 x 1/2 udziału w części nieruchomości).

Wartość spadku stanowiąca podstawę do obliczenia należnego zachowku wynosiła 727 160,17 zł. B. K. jako spadkobiercy ustawowemu M. L. (2) przysługiwało 1/8 z tej kwoty tj. 90 895,02 zł, zaś po uwzględnieniu darowizny dokonanej przez spadkodawcę na jej rzecz w wysokości 42 975 zł, należny powódce zachówek wynosi 47 920,02 zł i tę kwotę należało zasądzić na jej rzecz od pozwanego .

Orzekając o odsetkach Sąd Okręgowy miał na uwadze, że zachówek jest od początku długiem pieniężnym (wyrok SN z dnia 15.12.1999 r., I CKN 248/98). Przepisy nie określają terminu wymagalności roszczenia z tytułu zachowku, wobec czego powinno ono zostać spełnione przez zobowiązanego zgodnie z art. 455 k.c., niezwłocznie po wezwaniu przez uprawnionego do zachowku.

W judykaturze przyjmuje się, że o stanie opóźnienia zobowiązania z tytułu zachowku można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Może to więc nastąpić także w dacie poprzedzającej chwilę wyrokowania (wyroki SN z dnia 7.02.2013 r., II CSK 403/12 oraz z dnia 17.09.2010 r., II CSK 178/10). Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy (wyrok z dnia 17.04.2009 r. III CSK 298/08, OSNC - ZD 2009/4/107) ostatecznie żądana i zasądzona przez sąd wysokość zachowku nie ma znaczenia dla wymagalności samego roszczenia. Za takim stanowiskiem przemawia również deklaratoryjny charakter orzeczenia o należnym zachowku, który sprawia, że zobowiązanie o charakterze bezterminowym przekształca się w zobowiązanie terminowe w wyniku wezwania wierzyciela do spełnienia świadczenia skierowane do dłużnika (art. 455 k.c.), a wyrok sądowy potwierdza tylko zasadność tego wezwania wskutek istniejącego wcześniej zobowiązania do świadczenia zachowku. Taki punkt widzenia potwierdza też orzecznictwo na tle innych rozstrzygnięć o deklaratoryjnym charakterze (wyroki SN z dnia 22.02.2007 roku, I CSK 433/06, z dnia 28.06.2005 roku, I CK 7/05). Rozstrzygnięcie kwestii początkowej daty płatności odsetek od należnego zachowku winno być uzależnione od okoliczności faktycznych istniejących w konkretnej sprawie. Tym samym rozstrzygnięcie w sprawie odsetek od kwoty zachowku wymaga indywidualnego potraktowania, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności danej sprawy (wyrok SA w Warszawie z dnia 20.12.2016 r. VI ACa 1384/15).

Roszczenie powódki o zachówek w ocenie Sądu I instancji powstało z chwilą otwarcia spadku, a zostało skonkretyzowane z chwilą doręczenia odpisu pozwu. W niniejszej sprawie nie budziła wątpliwości kwestia składu majątku spadkowego. W ocenie sądu najpóźniej z datą doręczenia opinii biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego, tj. w dniu 3.06.2019 r. pozwany powinien zdawać sobie chociażby w sposób przybliżony sprawę z wysokości tego roszczenia. Tym samym, o odsetkach orzeczono od dnia 3.06.2019 r.

W pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone, jako bezzasadne.

Rozstrzygnięcie o kosztach sądowych uzasadniono treścią art. 113 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 785) w zw. z art. 100 k.p.c. statuującym zasadę wzajemnego rozdzielenia kosztów.

Wyrok został zaskarżony przez pozwanego apelacją z dnia 8.06.2020 r. w zakresie punktów I, III. Apelujący wniósł o zmianę orzeczenia poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu za obie instancje, zarzucając wyrokowi naruszenie przepisów prawa procesowego mające wpływ na wynik sprawy:

I. – art. 233 k.p.c. poprzez: przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów związanej z wartością działki nr (...) i określenie jej na kwotę 94100 zł w sytuacji, gdy z materiału dowodowego wynika, że jej wartość wynosiła 61800 zł; bezprawne uznanie operacji powódki na rachunku bankowym spadkodawcy w sytuacji, gdy przedstawiła ona

niepełny wyciąg z rachunku bankowego, nieuwzględniający wybranych przez nią pieniędzy tytułem darowizny z dnia 18.02.2015 r.;

II. art. 230 k.p.c. poprzez brak uznania twierdzenia pozwanego za fakt przyznany przez powódkę, jako niezaprzeczony, że podjęła z konta spadkodawcy przed śmiercią kwotę 40000,- zł;

III. art. 235² § 1 i 2 k.p.c. poprzez nieuzasadnione pominięcie wniosków dowodowych pozwanego odnośnie dowodów z zeznań świadków i wyciągów z rachunku bankowego na okoliczność podjęcia przez powódkę z konta spadkodawcy 40000 zł jak i niewydania postanowienia w tym przedmiocie.

Apelujący wniosł o dopuszczenie dowodów wskazanych w zarzucie w postępowaniu odwoławczym.

W dniu 27.07.2020 r. powódka wniosła odpowiedź na apelację, wnosząc o jej oddalenie i zasądzenie kosztów procesu. Odnośnie zarzutu błędnego ustalenia wartości działki nr (...) przyznała fakt jej wyceny na kwotę 61800 zł, a nie na kwotę przyjętą przez Sąd Okręgowy wywodząc przy tym, że nie miało to wpływu na wartość masy spadkowej po ojcu i ustalenie należnego jej zachowku.

Sprawa została rozpoznana na posiedzeniu niejawnym zgodnie z art. 15 zzs⁽³⁾ ustawy z dnia 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. poz. 374 ze zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 14.05.2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. poz. 875).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pozwanego, mimo częściowej zasadności zarzutów i mimo naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów prawa materialnego podlegała oddaleniu, zaś zaskarżony wyrok należało uznać za odpowiadający prawu.

Odnosząc się do wniosków dowodowych pozwanego i zarzutu apelacji odnoszonego do art. 235² § 1 i 2 k.p.c. należy wskazać, że wbrew stanowisku powódki z odpowiedzi na apelację, istotnie wnioski te zostały zgłoszone przez pozwanego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym w piśmie z dnia 12.04.2018 r. (k.221) i zignorowane przez Sąd Okręgowy. Sąd Apelacyjny przyjął, zatem wnioskowane dowody z dokumentów na okoliczność wskazywaną w tezie dowodowej strony w trybie art. 243² k.p.c., natomiast oddalił wniosek dotyczący zeznań świadków, jako zbędny dla wyrokowania w sprawie. Wbrew niezasadnemu zarzutowi naruszenia art. 230 k.p.c. przez Sąd Okręgowy należy bowiem wskazać, że Sąd ten uznał za okoliczność bezsporną i przyznaną przez powódkę, że w dniu 18.02.2015 r. uzyskała ona darowiznę od ojca w kwocie 40000,- zł i suma ta została przekazana z rachunku bankowego spadkodawcy. Dowody przeprowadzone w postępowaniu odwoławczym w postaci wyciągów z rachunku bankowego ojca stron potwierdziły tę okoliczność. Wynika z nich, że w dniu 18.07.2015 r. M. L. (2) wpłacił gotówką na swój rachunek bankowy kwotę 40000,- zł i tego samego dnia dokonał przelewu tej kwoty na rzecz powódki oznaczając w tytule „darowizna” (k. 532), co było w pełni racjonalnym zachowaniem jeżeli zważy się, że wolne od podatku od darowizn są kwoty pieniężne pod warunkiem dokonania darowizny w formie przelewu bankowego lub przekazu pocztowego. Wobec braku jakichkolwiek wątpliwości, co do tej kwestii zbędnym było przeprowadzanie dowodów z zeznań wnioskowanych świadków, którzy mieliby potwierdzić, że powódka pobrała te pieniądze i w jakiej wysokości. W konsekwencji, mimo nierozpoznania wniosków dowodowych pozwanego przez Sąd Okręgowy wskazane uchybienie nie miało żadnego wpływu na treść wyroku. Ubocznie tylko należy wskazać, że apelujący błędnie odczytywał treść wyciągów dołączonych do apelacji, gdyż wprost wynika z nich, że w dniu 18.02.2015 r. posiadacz rachunku dokonał sam przelewu na wskazany w wyciągu rachunek bankowy B. K., a nie że „pobrała” ona te pieniądze samodzielnie, jak wywodzi apelujący i jak mieliby zeznać świadkowie.

Zasadny jest zarzut apelacji odnoszony do naruszenia art. 233 k.p.c. o ile odnosi się do błędu w ustaleniu faktycznym, co do wartości działki nr (...), a co prowadziło do błędnego ustalenia wartości masy spadkowej po M. L. (2), chociaż

przychylić należy się do stanowiska powódki z odpowiedzi na apelację, że błąd ten bardziej należy oceniać, jako błąd ustalenia faktycznego w wyniku oczywistej omyłki, a nie dowolnej oceny dowodów. Wartość przedmiotowej nieruchomości została przyjęta za opinią biegłego i z treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika wcale, by Sąd Okręgowy akurat w tym jednym przypadku wnioski opinii dyskredytował, opierając się na innych dowodach ze sprawy. Przepis art. 233 k.p.c. określa zasady oceny dowodów przez sąd. Naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. może polegać na błędnym uznaniu, że przeprowadzony w sprawie dowód ma moc dowodową i jest wiarygodny albo że nie ma mocy dowodowej lub nie jest wiarygodny. Uchybienie tego rodzaju może być skutkiem nieuwzględnienia przez sąd przy ocenie poszczególnych dowodów zasad logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego lub całokształtu zebranego materiału dowodowego, bądź też przeprowadzenia określonych dowodów niezgodnie z zasadami procedury cywilnej. Dla skutecznego postawienia zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. konieczne jest wskazanie, jakie konkretnie zasady lub przepisy naruszył sąd przy ocenie poszczególnych dowodów oraz jaki wpływ dane uchybienie miało na wynik sprawy.

W tym miejscu zaznaczyć należy, że co do zasady Sąd Apelacyjny przyjmuje ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego za własne i czyni z nich podstawę swoich rozważań, co do zasady dzieląc również ocenę dowodów przeprowadzonych w sprawie. W takiej sytuacji powtarzanie szczegółowych ustaleń faktycznych zawartych w motywach zaskarżonego orzeczenia, w podnoszonym przez apelującą stronę zakresie jest zbędne (por. wyrok SN z dnia 12.01.1999 r., I PKN 521/98, OSNP 2000/4/143, postanowienie SN z dnia 22.04.1997 r., II UKN 61/97, OSNAPiUS 1998/3/104). Doznaje to tylko tego wyjątku, że wartość jednego ze składników masy spadkowej – nieruchomości oznaczonej, jako działka nr (...) – wynosi 61800,- zł, a nie 94100,- zł, co niesie za sobą konsekwencję, że czynna wartość masy spadkowej po M. L. (2) wynosiła 694860,17 zł, a nie 727160,17 zł, jak przyjął Sąd Okręgowy. Wbrew stanowisku powódki, błąd ten wpływał na ustalenie wysokości należnego jej zachowku, który w świetle rozumowania Sądu Okręgowego winien był zostać wyliczony na 1/8 ustalonej kwoty, czyli na 86857,52 zł.

Zarzuty zgłoszone przez pozwanego w apelacji odnosiły się wyłącznie do naruszenia przepisów prawa procesowego, apelant nie podnosił w ogóle naruszenia przez Sąd I instancji norm prawa materialnego. W judykaturze ukształtowało się stanowisko (uchwała [7] SN z 31.01.2008 r. III CZP 49/07 OSNC 2008/6/55), że Sąd II instancji rozpoznając sprawę na skutek apelacji nie jest związany zarzutami dotyczącymi prawa materialnego i w konsekwencji musi brać pod rozwagę wszelkie naruszenia tych norm, nawet jeżeli nie były podnoszone przez skarżącego (post.SN z 4.10.2002 r. III CZP 62/02 OSNC 2004/1/7).

W tym kontekście należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy nieprawidłowo ustalił substrat zachowku, naruszając art. 994 § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię. Jak się wydaje, Sąd I instancji wadliwie odczytał treść przepisu zawierającego „wyłączenia” darowizn niedoliczanych do czystego spadku przy wyliczaniu substratu zachowku i przyjął, że nie podlegają doliczeniu trzy grupy darowizn:

- drobne darowizny, zwyczajowo w danych warunkach przyjęte,
- darowizny dokonane przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku,
- darowizny na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

Takie odczytanie normy jest oczywiście błędne, gdyż zawiera ona w istocie, przy niewątpliwie kontrowersyjnej formie redakcji przepisu, tylko dwa wyjątki odnoszone do grup darowizn:

- drobne darowizny, zwyczajowo w danych warunkach przyjęte,
- darowizny dokonane przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, dokonane na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

Oznacza to, wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, że darowizny uczynione na rzecz spadkobierców oraz osób uprawnionych do zachowku są obligatoryjnie doliczane do spadku bez względu na czas ich dokonania (por. red.

A.Kidyba, op.cit., s. 186, t.4; wyrok SA w Białymstoku z dnia 1.06.2004 r. I ACa 285/04 OSAB 2004/3/3; wyrok SA w Białymstoku z 12.11.1996 r. I ACr 308/96 OSA 1997/11-12/68).

W realiach niniejszej sprawy oznaczało to konieczność doliczenia do spadku, przy wyliczaniu substratu zachowku należnego powódce, wszystkich darowizn dokonanych przez M. i H. L. (2) w 1996 r. na rzecz wszystkich dzieci (opisanych w ustaleniach faktycznych), przy przyjęciu dla wyliczeń $\frac{1}{2}$ wartości tych darowizn z uwagi na fakt, że były dokonywane z majątku wspólnego małżonków, a w postępowaniu działowym ustalono równe udziały małżonków L. w majątku wspólnym. Przypomnieć należy, że w ramach ustaleń faktycznych wartość tych darowizn Sąd Okręgowy ustalił na 30100 zł (T. L.), 14600 zł (M. L. (1)), 11900 zł (M. L. (1) i B. K.), 53800 zł (H. R.), co oznacza, że do wartości czynnej spadku należało dodać połowy tych kwot oraz darowiznę kwotową 40000 zł na rzecz B. K. - celem ustalenia substratu zachowku.

Dodatkowo pozwany wskazywał w sprawie, że spadkodawca dokonał darowizny na rzecz syna powódki w postaci nieruchomości lub środków finansowych na zakup nieruchomości. Prawdłowo odczytywana norma art. 994 § 1 k.c. nakazywała pominięcie tej darowizny, o ile była poczyniona faktycznie przed więcej, niż 10 laty od otwarcia spadku, natomiast Sąd I instancji nie poczynił w tym zakresie dalszych ustaleń, wadliwie koncentrując się wyłącznie na normie art. 996 zd. 2 k.c. Tym nie mniej, brak takich ustaleń w realiach niniejszej sprawy nie wpływał na treść rozstrzygnięcia sądu odwoławczego, o czym niżej.

Wskazane naruszenia norm prawa materialnego przez Sąd Okręgowy miały bezspornie ten skutek, że Sąd dokonał błędnego ustalenia i znacząco zaniżył wartość substratu zachowku (o 95200 zł, bez uwzględnienia darowizny na rzecz syna powódki), co skutkowało zaniżeniem zachowku należnego powódce. Przy podzieleniu zarzutu apelacji pozwanego prawidłowo ustalony zachówek (przy przyjęciu, że darowizna na rzecz syna powódki nie podlegała zaliczeniu do substratu) winien zostać określony co najmniej na kwotę $(694860,17 \text{ zł} + 95200 \text{ zł}) \times \frac{1}{8} = 98757,52 \text{ zł}$. Na poczet tej kwoty należało zaliczyć wartość darowizn poczynionych na rzecz powódki w wysokości łącznej 42975 zł ($\frac{1}{4}$ z 11900 zł plus 40000 zł), czyli Sąd Okręgowy winien był zasądzić na rzecz powódki kwotę 55782,52 zł. Bezspornym jest zaś, że mimo błędnego zawyżenia wartości jednego ze składników spadku na niekorzyść pozwanego, Sąd Okręgowy błędnie zasądził na rzecz powódki kwotę 47920,02 zł oddalając dalej idące żądanie pozwu, a więc końcowo dokonał ustaleń i orzekł na niekorzyść powódki, a sumarycznie na korzyść pozwanego.

Z tych względów apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Pozwany nie utrzymał się ze swoimi żądaniami w postępowaniu odwoławczym (wnioskami apelacji), co mimo podzielenia jednego ze zgłoszonych zarzutów nakazuje uznać go za przegrywającego to postępowanie i w świetle art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. zaistniały podstawy do zasądzenia na rzecz powódki kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym. Nie wykazała ona jednak poniesienia takich kosztów i jej wniosek z odpowiedzi na apelację podlegał oddaleniu.